

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Departament Pomocy i Integracji Społecznej

Zatwierdzam:

Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Program Wspierający Rozwiązywanie Problemu Bezdomności

(art. 23 ust. 1 pkt 7a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej)

Warszawa, grudzień 2015r.

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
I. Główny cel Programu.....	4
II. Cele szczegółowe Programu.....	5
III. Podmioty, które mogą ubiegać się o dofinansowanie.....	7
IV. Realizatorzy Programu oraz ich zadania.....	7
V. Tryb realizacji Programu.....	9
VI. Finansowanie Programu.....	9
VII. Zasady składania ofert.....	10
VIII. Nadzór i monitoring realizacji Programu.....	11
IX. Mierniki.....	11
X. Zakładane rezultaty Programu.....	12

WPROWADZENIE

Podstawą prawną *Programu wspierającego rozwiązywanie problemu bezdomności*, dalej zwanego „Programem” jest **art. 23 ust. 1 pkt 7a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.)** Program ten ma charakter uzupełniający wobec ustawowych obowiązków samorządów gmin w zakresie przeciwdziałania bezdomności, a także charakter wspierający działalność podmiotów uprawnionych, funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust.1 ustawy o pomocy społecznej.

Program jest nową wersją dotychczas obowiązującego, resortowego *Programu wspierającego powrót osób bezdomnych do społeczności*, który wymagał modyfikacji ze względu na nowe wyzwania pojawiające się w obszarze pomocy osobom zagrożonym bezdomnością i osobom bezdomnym. Wdrażane są nowe metody pracy socjalnej z osobami bezdomnymi oraz programy aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób. Zmiany, które obserwujemy w Polsce, wpisują się w europejskie rekomendacje w obszarze rozwiązywania problemu bezdomności. W ich świetle bezdomność powinna być traktowana jako szerszy problem polityki społecznej - nie tylko pomocy społecznej. Politykę tę należy budować w sposób całościowy, tak, aby kompleksowo zapobiegać bezdomności, odpowiadać na potrzeby osób, które w sytuacji bezdomności już się znajdują oraz przede wszystkim doprowadzić do usamodzielnienia tych osób.

Pomoc powinna być także różnie ukierunkowywana ze względu na złożone profile osób bezdomnych, np. osobom bezdomnym krótkotrwale zapewnia się szybką interwencję, mediacje, doradztwo finansowe, a osobom pozostającym w tym stanie przez dłuższy czas programy mieszkaniowe ze wsparciem specjalistycznym. Nowy program, poprzez swoje cele szczegółowe, jest odpowiedzią na nowe wyzwania.

Inspiracją do dokonania modyfikacji Programu są również rezultaty, realizowanego w latach 2008-2014 przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, projektu systemowego 1.18. (finansowanego ze środków EFS) „*Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej*” Zadanie 4: „*Działanie w zakresie standaryzacji pracy z osobami bezdomnymi. Opracowanie modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności (GSWB).*” Postulaty zawarte w Modelu GSWB są zbieżne z tymi przedstawionymi w „*Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*”. Jednym z priorytetów tego Programu jest bowiem „**zapobieganie niepewności**

mieszaniowej i przeciwdziałanie bezdomności”. Nowy Program Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest odpowiedzią na jedno z działań wymienionych w ramach powyższego priorytetu: **Rozwiązywanie problemu bezdomności.**

Nowa konstrukcja programu uwarunkowana jest także zmianami wprowadzonymi w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o zmianie ustawy o pomocy społecznej* (Dz.U. z 2015 r. poz. 1310) odnoszącymi się do placówek noclegowych dla osób bezdomnych, spośród których wyodrębniono trzy rodzaje: ogrzewalnię, noclegownię i schronisko dla osób bezdomnych. Podmioty prowadzące te placówki będą musiały dostosować swoje obiekty oraz usługi, które oferują, do nowych standardów, które zostaną określone w akcie wykonawczym do ustawy o pomocy społecznej. W związku z tym duży nacisk w nowej wersji Programu kładzie się na wspieranie działań w zakresie podniesienia standardów placówek noclegowych dla osób bezdomnych (remonty i adaptacja pomieszczeń), a także standardów usług, które są w nich świadczone.

I. GŁÓWNY CEL PROGRAMU

Głównym celem Programu jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych bezdomnością i osób bezdomnych poprzez wspieranie działań nakierowanych na przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemu bezdomności.

W ramach celu głównego wyznaczone są następujące cele szczegółowe:

- **zwiększenie samodzielności osób bezdomnych poprzez system usług reintegracji społecznej i zawodowej;**
- **wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych;**
- **zmiana standardów placówek świadczących usługi dla osób bezdomnych, tj.: ogrzewalni, noclegowni i schronisk dla bezdomnych.**

II. CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU

CEL SZCZEGÓŁOWY NR 1: Zwiększenie samodzielności osób bezdomnych poprzez system usług reintegracji społecznej i zawodowej:

W ramach Celu nr 1 promowane i preferowane będą następujące działania:

- 1) rozwój, wzmacnianie i poprawa instrumentów pomocy społecznej ukierunkowanych na reintegrację społeczną i zawodową osób bezdomnych:
 - realizacja kontraktów socjalnych,
 - realizacja indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności
 - realizacja indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego.
- 2) wprowadzenie i realizacja programów mieszkań chronionych/treningowych/wspieranych jako alternatywy dla instytucjonalnych form wsparcia w postaci schronisk dla osób bezdomnych,
- 3) wzmacnianie integracyjnej działalności placówek gwarantujących całodobowe zakwaterowanie osobom bezdomnym (schroniska dla osób bezdomnych) poprzez wypracowanie ścieżki usamodzielnienia ekonomicznego, np.
 - przeprowadzanie cykli edukacyjno-szkoleniowych dla osób bezdomnych przy współdziałaniu instytucji rynku pracy, w tym głównie Powiatowych Urzędów Pracy, a także takich podmiotów jak Centra i Kluby Integracji Społecznej,
 - udzielanie pomocy oraz doradztwa w znalezieniu pracy (także w sferze zatrudnienia subsydiowanego),
 - organizowanie lokalnych programów rynku pracy na obszarze gminy z udziałem osób bezdomnych,
 - udzielanie pomocy psychologicznej oraz prowadzenie terapii uzależnień,
 - udzielanie wsparcia osobom bezdomnym w przystosowywaniu do życia w społeczeństwie oraz przestrzegania obowiązujących norm społecznych, zwłaszcza przez osoby opuszczające zakłady karne.

➤ **CEL SZCZEGÓŁOWY NR 2: Wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych:**

W ramach Celu nr 2 promowane i preferowane będą następujące działania:

- 1) rozwój i wzmocnienie działalności punktów i placówek doraźnego wsparcia, zapewniających nocleg, wyżywienie, odzież oraz świadczących usługi higieniczne, konsultacyjne, pomoc prawną, doradztwo w sprawach lokalowych, meldunkowych itp.
- 2) współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej w zakresie możliwości uzyskania skierowania do domów pomocy społecznej oraz w uzyskaniu świadczeń z zabezpieczenia społecznego,
- 3) rozwój usług „outreach”, w tym **streetworkingu** skierowanego do grupy osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych,
- 4) upowszechnienie i podniesienie jakości usług „niskoprogowego” zakwaterowania dla osób w sytuacji bezdomności (usługi łatwego dostępu, tj. ogrzewalnie i noclegownie, gdzie można schronić się przed zimą, również będąc pod wpływem środków psychoaktywnych),
- 5) wdrożenie i usprawnienie systemu informacji o formach i miejscach pomocy osobom bezdomnym.

➤ **CEL SZCZEGÓŁOWY NR 3: Zmiana standardów placówek świadczących usługi dla osób bezdomnych tj.: ogrzewalni, noclegowni i schronisk dla osób bezdomnych:**

W ramach Celu nr 3 promowane i preferowane będą następujące działania:

- 1) przeprowadzenie prac remontowych w placówkach dla osób bezdomnych,
- 2) adaptacja pomieszczeń w placówkach dla osób bezdomnych,
- 3) naprawa instalacji elektrycznej i grzewczej,
- 4) zakup nowego wyposażenia do placówek, które będzie służyć podniesieniu ich standardu.

W przypadku schronisk dla osób bezdomnych (czyli placówek, w których osoby bezdomne przebywają przez dłuższy czas) wskazane jest przeprowadzenie prac remontowych

przy jednoczesnym spełnieniu wymogu organizowania lokalnych programów rynku pracy z udziałem osób bezdomnych, przebywających w tych placówkach. W przypadku konieczności podejmowania specjalistycznych prac technicznych, wykonywanych przez firmy zewnętrzne, również wskazane byłoby włączanie grup osób bezdomnych do prac pomocniczych (np.: przyuczenie do zawodu, staże itp.)

W przypadku ogrzewalni i noclegowni nie jest to wymóg konieczny, ponieważ osoby bezdomne przebywają w tych placówkach z reguły krótko i często zmieniają miejsce pobytu.

III. PODMIOTY, KTÓRE MOGĄ UBIEGAĆ SIĘ O DOFINANSOWANIE

O dofinansowanie projektów w ramach *Programu wspierającego rozwiązywanie problemu bezdomności* mogą ubiegać się podmioty świadczące usługi dla osób bezdomnych, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy *o pomocy społecznej*, czyli organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje) o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy *o działalności pożytku publicznego (...)*, prowadzące działalność statutową w zakresie pomocy społecznej (osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego).

IV. REALIZATORZY PROGRAMU ORAZ ICH ZADANIA

Realizacja zadań Programu będzie prowadzona na trzech szczeblach:

1. Szczebel centralny:

a) Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z następującym zakresem zadań:

- przeprowadzanie otwartego konkursu ofert ogłaszanego corocznie przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- bieżący monitoring Programu,
- badanie zasadności wyznaczonych celów szczegółowych,

- przygotowywanie informacji (sprawozdania) z realizacji Programu oraz podawanie jej do publicznej wiadomości.

b) Biuro Kontroli, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej:

- kontrola wybranych podmiotów realizujących zadania w ramach Programu w zakresie oceny prawidłowości wykonania umów zawartych z Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

2. Szczebel wojewódzki – Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich poprzez współudział w procedurze otwartego konkursu ofert, w zakresie:

- sprawdzania wniosków konkursowych pod względem formalnym (załączniki zgodnie z ogłoszeniem o otwartym konkursie ofert);
- opiniowania wniosków konkursowych: opinia Wojewody (Dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego z upoważnienia Wojewody) dotycząca zasadności wniosku (krótki opis zakresu rzeczowego wniosku, doświadczeń podmiotu i efektów jego działalności na rzecz regionu, prawidłowości rozliczeń i wykorzystania dotacji udzielonych w latach poprzednich). W podsumowaniu opinii należy określić czy wniosek spełnienia wymagania formalne, a także czy otrzymuje poparcie Wojewody z punktu widzenia rozwiązywania lokalnych potrzeb.

Podsumowaniem opinii będzie końcowa ogólna ocena każdego wniosku konkursowego, przyporządkowująca wniosek do jednej z wymienionych poniżej grup merytorycznych:

- wniosek bardzo dobry (Grupa A),
- wniosek przeciętny (Grupa B),
- wniosek słaby (Grupa C),
- wniosek nie spełniający celów Programu (Grupa D).

3. Szczebel lokalny – Podmioty uprawnione, o których mowa w art. 25 ust.1 ustawy o pomocy społecznej - z następującym zakresem zadań:

- realizacja projektu poprzez wykonanie zakresu rzeczowo-finansowego oferty konkursowej, przyjętej w danym roku przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do dofinansowania,
- przygotowanie sprawozdania merytoryczno – finansowego ze zrealizowanych zadań.

V. TRYB REALIZACJI PROGRAMU

1. Zasady otwartego konkursu ofert będą zawarte w ogłoszeniu o otwartym konkursie ofert oraz zamieszczane:
 - a) na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej www.mpips.gov.pl,
 - b) na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej,
 - c) w siedzibie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – 00-513 Warszawa, Nowogrodzka 1/3/5, - tablica ogłoszeń.
2. Komisja Konkursowa ds. Oceny Ofert (dalej: Komisja) będzie co roku powoływana przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W pracach Komisji będą brali udział przedstawiciele Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz podmiotów, o których mowa w art. 25 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, którzy przyjmą zaproszenie do udziału w pracach i spełnią wymogi określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
3. Komisja Konkursowa stworzy listę rankingową najwyżej ocenionych ofert i przedstawi ją do akceptacji Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
4. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wybierze najbardziej efektywne projekty, zmierzające do realizacji celów Programu.
5. Wyniki otwartego konkursu ofert będą zamieszczane na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Biuletynu Informacji Publicznej, a także na tablicy ogłoszeń w siedzibie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

VI. FINANSOWANIE PROGRAMU

1. Realizacja Programu będzie finansowana ze środków budżetowych w części 44 – zabezpieczenie społeczne. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dysponuje na wsparcie finansowe projektów realizujących cele Programu kwotą w wysokości 5 mln zł.
2. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zastrzega sobie prawo do ustalania w ogłoszeniu o otwartym konkursie ofert minimalnej i maksymalnej kwoty dotacji, jaką można otrzymać na realizację każdego z celów szczegółowych.

3. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zastrzega sobie prawo do ustalania wysokości dotacji w zależności od wyznaczonych na dany rok kalendarzowy celów szczegółowych.
4. Koszty realizacji projektów będą dofinansowywane do wysokości 80% kosztów całkowitych projektu, co oznacza konieczność dysponowania przez podmiot składający ofertę konkursową własnym wkładem finansowym w wysokości minimum 20% kosztu całkowitego projektu.
5. Wybrany projekt nie może być dotowany z innych źródeł, chyba, że stanowi fragment większego programu, co należy potwierdzić stosownym oświadczeniem.
6. Zakres dofinansowania nie obejmuje:
 - inwestycji związanych z budową nowych obiektów przeznaczonych na placówki pomocowe dla osób bezdomnych,
 - zakupu nieruchomości;
 - wydatków na zakup środków trwałych,
 - pokrycia kosztów utrzymania biura Wykonawcy projektu starającego się o przyznanie dotacji (w tym także wydatków na wynagrodzenia pracowników), o ile nie służą one bezpośrednio realizacji zadań w ramach projektu,
 - kosztów leczenia i rehabilitacji osób, które są uprawnione do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz innych zinstytucjonalizowanych form w tym zakresie.

VII. ZASADY SKŁADANIA OFERT

1. Oferty konkursowe należy składać wyłącznie na formularzu oferty określonym w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 grudnia 2010 r. *w sprawie wzoru oferty i ramowego wzoru umowy dotyczących realizacji zadania publicznego oraz wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania* (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 25).
2. Oferty, o których mowa w pkt 1, wraz z załącznikami, należy przesłać listem poleconym do Wydziału Polityki Społecznej właściwego ze względu na miejsce realizacji projektu Urzędu Wojewódzkiego.
3. Jeden podmiot może złożyć tylko jedną ofertę.
4. Jedna oferta konkursowa może dotyczyć realizacji tylko jednego celu szczegółowego.
5. Złożone oferty nie podlegają uzupełnieniu ani korekcie po upływie terminu ich składania.

6. Złożenie oferty na wsparcie finansowe projektu nie jest równoznaczne z zapewnieniem przyznania dotacji lub przyznaniem dotacji we wnioskowanej wysokości.
7. Oferty niekompletne lub złożone na niewłaściwym formularzu nie będą rozpatrywane.
8. Od decyzji Komisji Konkursowej MRPiPS nie przysługuje odwołanie.
9. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zastrzega sobie prawo odwołania konkursu bez podawania przyczyny.

VIII. NADZÓR I MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja Programu będzie nadzorowana przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej MRPiPS, m.in. poprzez wizyty monitorujące pracowników Departamentu w wybranych miejscach, w których realizowane są dofinansowane projekty.

Z realizacji Programu będzie co roku sporządzana informacja: „Sprawozdanie z realizacji Programu wspierającego rozwiązywanie problemu bezdomności” za dany rok, w którym będą przedstawiane m.in. efekty realizacji programu.

IX. MIERNIKI

W ramach Programu, rocznie, wsparcie otrzyma przynajmniej 40 podmiotów świadczących usługi dla osób bezdomnych, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Realizowanych będzie minimum 5 projektów dla każdego celu szczegółowego określonego w Programie. Działania realizowane w ramach projektów dofinansowanych w danym roku przyczynią się do osiągnięcia następujących mierników, określonych dla poszczególnych celów Programu

	Cel szczegółowy	Mierniki dla założonych celów i wartości docelowe
1	Wzmocnienie i rozwój systemu reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych	Liczba realizowanych w trakcie projektu kontraktów socjalnych, indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności i indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego- 50 Liczba programów mieszkań chronionych/treningowych/wspieranych- 3

2	Wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych	Liczba osób, którym udzielono różnych form pomocy doraźnej- 200
3	Podniesienie standardów placówek dla osób bezdomnych tj.: ogrzewalni, noclegowni i schronisk dla osób bezdomnych	Liczba placówek dla osób bezdomnych, w których przeprowadzono remonty i prace adaptacyjne w celu podniesienia ich standardu - 10

X. ZAKŁADANE REZULTATY PROGRAMU

1. Wzrost liczby kontraktów socjalnych zawieranych z osobami bezdomnymi, indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności i indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego.
2. Zwiększenie liczby programów mieszkań chronionych/treningowych/wspieranych.
3. Wzmocnienie i rozwój integracyjnej działalności schronisk dla osób bezdomnych.
4. Usprawnienie systemu interwencji i działań osłonowych skierowanych do osób bezdomnych.
5. Poprawa jakości usług oferowanych w tzw. „niskoprogowych” placówkach noclegowych dla osób bezdomnych.
6. Rozwój streetworkingu jako formy pracy socjalnej z osobami bezdomnymi przebywającymi na ulicy i w tzw. miejscach niemieszkalnych.
7. Wzrost liczby placówek dla osób bezdomnych, w których podniesiono standardy poprzez przeprowadzenie remontów i prac adaptacyjnych.

Opracowanie:

Wydział Aktywnych Form Pomocy
Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej